СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXI. Число 229. Джерзи Сіті, Н. Дж., второк, 2. жовтня, 1923.

VOL. XXXI. No. 229. Jersey City, N. J., Tuesday, October 2, 1923. THREE CENTS

ҐУБЕРНАТОР НЕ ДОПУСКАЄ ВІЙСКОМ ДО НАРОДНОГО ГОЛОСОВАННЯ

ОКЛАГОМА СИТІ, 30. вересня. — Стейтовий ґубернатор видав нині приказ стейтовому війску, щоби воно стерегло в вівторок всі виборчі льокалі та не допустило до народного голосовання над тим, чи ґубернатора треба обжаловати за надужиття влади.

Стейт наймає тепер 5,000 війска в стейтовій сторожі, 22,000 в тайній поліції („сікрет сервіс") та удержує 75,000 узброених добровольців.

Найцікавійше з усеї ситуації то факт, що стейтовий суд признав вівторкове ґолосованнє (референдум) законним.

ТЕЖ НАСЛІДКИ АМЕРИКАНСЬКОГО ІМІҐРАЦІЙНОГО ЗАКОНА

МОНТЕВІДЕО, Ураґвай, 30. вересня. — Ураґвайський уряд впав на слід великої шахрайської орґанізації, що мала на ціли підробляти ураґвайські пашпорти для продажі їх европейським іміґрантам, що хотіли ввійти до Злучених Держав, а не могли через те, що іміґрантська квота з їх краю вже виповнена.

Уряд републики Ураґваю догадується, що подібні обманьства діються по всіх південно-американських републиках.

МІНІСТЕР ПРАЦІ ПРО ІМІҐРАЦІЙНИЙ НАТОВП

ВАШІНҐТОН, 30. вересня. — Сенатор Фес оголосив за дозволом автора листа, який до нього написав в справі натовпу на Елис Айленді секретар (міністер) праці Дейвис. Секретар говорить в листі про критику відносин на Елис Айленді, піднесену свого часу англійським амбасадором в Вашінґтоні Ґедесом; Дейвис оправдує Злучені Держави тим, що вони не обовязувані удержувати ніяких комор для іміґрантів.

СТРАШНІ БУРІ НАВІСТИЛИ ЗАХІДНІ СТЕЙТИ

ОМАГА, Небраска, 30. вересня. — Страшні бурі, получені з хмароломами й повенями та переходячі деколи в справдішні торнада, навістили цілий ряд західних стейтів Злуч. Держав.

Найбільше потерпіли стейти Небраска та Айова. З ріжних околиць доносять про поважні втрати людського життя. В одному місті в Небрасці згинуло в однім домі 12 людий, які зібралися були там на похорони одної женщини.

В богато місцях повінь підмулила зелізничі тори та перервала зелізничий рух.

Покищо начислено коло 20 душ, які погибли від повени в ріжних місцях. Шкоду обчисляють на більш як міліон долярів.

КОНЕЦЬ ДРУКАРСЬКОГО СТРАЙКУ В НЮ ЙОРКУ

НЮ ЙОРК, 30. вересня. — Згідно з рішенням зборів місцевої друкарської юнії, що відбулися послідної пятниці, друкарі почали вертати до роботи.

Мимо сього рішення боротьба межи місцевим льокалем та центральною юнією ще видимо не покінчилася, бо ось в неділю голова місцевого відділу видав заяву, що відділ існує, а голова межинародної юнії покликується на само рішенне зборів сього відділу, яким він сам себе розвязав.

РІШЕННЄ ЗЕЛІЗНИЧОЇ РАДИ ПРОТИ ПРИМУСОВОГО ОРҐАНІЗОВАННЯ ЮНІЙ

ШИКАҐО, 30. вересня. — Зелізнича Робітнича Рада Злучених Держав видала рішенне, що ніяка юнія зелізничих робітників не має права ставити в контракт зі зелізничим підприємством точки, на основі котрої зелізниця малаби обовязок наймати лишень юнійних робітників.

КОНФЕРЕНЦІЯ ЗА ПРОГИБІЦІЄЮ

ВАШІНҐТОН, 30. вересня. — Тут відбудеться незадовго конференція найріжнійших орґанізацій, стоячих за прогибіцією, в ціли розпочаття по цілих Злучених Державах широкої кампанії для задержання прогибіційного закона.

Орґанізатори конференції кажуть, що вони вже постаралися о те, щоби на конференції промовляв президент Кулидж мимо сього, що він обіцяв не говорити на ніякій конференції.

Конференція відбудеться під проводом так званого Комітету Горожан.

„ПРОГИБІЦІЯ ОБОВЯЗУЄ ЛИШЕНЬ БІДНИХ"

ГАРТФОРД, Конектикат, 30. вересня. — На зборах місцевих републиканців виголосив стейтовий ґубернатор Темпелтон промову, в котрій заявив, що прогибіційний закон не має великого впливу на богатих людий, які через бутлеґерів дістануть до пиття все, чого душа бажає.

ВЕТЕРАНИ ПЕВНІ УХВАЛЕННЯ БОНУСА

ВАШІНҐТОН, 30. вересня. — В своїй публичній заяві каже уряд Американського Леґіону, що на основі розпитів в самих членів конґресу можна з всякою певностю заповісти ухваленне бонуса (винагородження) для бувших учасників великої війни.

Уряд Леґіону навіть каже, що члени обох палат конґресу підуть проти президента, колиб він заняв вороже до бонуса становище.

КУЛИДЖ ПРОГОЛОШУЄ ТИЖДЕНЬ ШКІЛЬНИЦТВА

ВАШІНҐТОН, 30. вересня. — Президент Кулидж видав нині проклямацію, якою оголошує тиждень, починаючийся днем 18. падолиста, „національним тижнем освіти" (нешенел еджукейшен вік").

Ціль сього тижня, як звичайно, зближенне народа до школи.

ВЗЯВ НА СЕБЕ ВИНУ ЗА БРАТІВ.

Якійсь час тому назад весь Винчестерський повіт в стейті Кентакі був збурений страшною родинною траґедією. На фармі Джана Шумейкера, 30-літного рільника, погиб його батько. Подія скоїлася серед таких обставин, що всі підозрівали самих синів. Якраз в сю хвилю переходив попри фарму один чоловік. Почувши вистріл в домі, побіг до хати і тут найшов старого фармера з пострімовою раною в плечах, лежачого на землі без духу. Підозрінне очивидно падало на найстаршого сина Джана, який тоді був в хаті, і на двох синів-близнюків, що стояли коло воріт, немовби стережучи, щоби хто не перескаджав злочинови.

Поліція хотіла сейчас арештувати всіх трох синів та поставити їх всіх на вуд. Заповідалася довга розправа. Та несподівано найстарший син зявився в суді заявив: „Батька вбив я. Алеж я мусів се зробити, щоби ратувати своє життє. Мої брати невинуваті."

На таку заяву не лишилося нічого другого як видати вирок на обжаловуючого себе виновника та лишити других братів на волі. Суддя дав йому 21 літ тяжкої тюрми, і він сими днями почав відбувати свою кару.

ПОЖЕЖА В ГАЛИЧИНІ.

В Підгороші, пов. Бібрка вибухла пожежа, яка знищила будинки господаря Максима Олійника.

НОВІ СТРАЙКИ В ПОЛЬЩІ

В цілій познанській дирекції вибух залізничий страйк.

БОЛГАРИ В ЛЬВОВІ.

До Львова прибула група Болгар в числі 65 осіб переважно із світа літературного і наукового.

СМІЛИВИЙ ПОЕТ.

Найшовся німецький поет Макс Епштай, який є з професії театральним критиком, що перевіршував найтяжший фільософічний твір "Критику чистого розуму" Канта. Він мав на меті зробити його таким робом доступним читаючій публиці. Видко, що німецькі поети не мають багато актуального матеріялу для творчости.

БОРОТЬБА З ОСВІТОЮ.

Польське міністерство освіти замкнуло німецьку чительську семінарію в Бигощі.

ПРОТЕСТИ В ГАЛИЧИНІ ПРОТИ УВЯЗНЕННЯ МИТР ШЕПТИЦЬКОГО.

Повітовий Народній Комітет в Збаражі, відбувши засідання в справі арештовання митр. Шептицького, вислав за підписом д-ра А. Гаврилюка протестуючу телеґраму до ради міністрів у Варшаві. Таку-ж телеґраму вислав збараський декан о. Ал. Заячківський в імени духовенства.

ПРО УКРАЇНІЗАЦІЮ.

У вшепольській "Газеті варшавскій" в статті під заг. "З еволюції большевизму пишеться:

Виконний Комітет України рішив зукраїнізувати державне життя в губерсіях київській, подільській, харківській, одеській, волинській та донській. В богатьох місцевостях утворено курси української мови для державних урядовців. Ніхто тепер не може бути принятим на державну службу без знання української мови а дотеперішні урядовці, на скільки до означеного речинця не складуть іспиту з української мови, будуть усунені з дотеперішних посад. Професійні союзи, військові школи, адміністрація і партійні органи підлягають українізації. "Волинський Пролетар" в Жотомирі виходить в українській мові.

Зі загального числа шкіл на Україні 17,000, українських 11,000. Аналоґічна акція йде на Білоруси, в Грузії, в Азербейджані та в богатьох инших місцевостях.

УЧИТЕЛСЬКИЙ КОНГРЕС В ПРАЗІ.

На. днях закінчився в Празі міжнародній конґрес учителів шкіл середніх. В нарадах взяло участь понад 200 учителів, які репрезентують 18 народів, між ними делеґат України. На конґресі обмірковано кілька важних справ з области педаґоґії.

КРОВАВА БОРОТЬБА ІЗЗА ФРАНЦУСЬКОЇ ПОЛІТИКИ ПІД ФРАНЦУСЬКОЮ ОКУПАЦІЄЮ В РУРЩИНІ

ДІССЕЛЬДОРФ, Німеччина, 30. вересня. — Нині була тут кровава неділя.

Німецькі сепаратисти, які під охороною французьких баґнетів аґітують за відірваннєм Рурщини і Ренщини від Німеччини, а за проголошеннєм самостійної ренської републики, оголосили, що скликують тут на нині сполудня велике віче.

Проти сього виступили всі німецькі партії від націоналістів до соціял-демократів і робітничі юнії, але з огляду на французьку окупацію вони не могли виступити прилюдно проти хрунів і тільки оголосили, щоб для протесту проти сеї хрунівської аґітації усе населенне міста не виходило з хат вчасі від 1-шої до 4-тої години сполудня.

Тільки комуністи не прилучились до того тихого протесту, але скликали своє віче, щоб запротестувати голосно.

Несподівано на демонстрації сепаратистів дались чути вистріли з револьверів і тоді скорою ходою надійшла німецька поліція і зачала стріляти, бити й арештувати. Счинилась велика паніка і демонстранти розбіглись на усі сторони.

Наслідком стріляннини убито 20 осіб і ранено кількасот.

Французька окупаційна влада арештувала опісля всю тутешню німецьку поліцію і міських урядовців, яким закидує змову проти сепаратистів.

Комуністи відбули спокійно своє віче.

НІМЕЦЬКІ СЕПАРАТИСТИ ХОТЯТЬ ПРОГОЛОСИТИ „РЕНСЬКУ РЕПУБЛИКУ" В ПАРИЖІ

ДІССЕЛДОРФ, Німеччина, 30. вересня. — Провідник німецьких сепаратистів, котрі стремлять до проголошення самостійної „ренської републики", Иосиф Маттес, заявив, що він проголосить „ренську републику" ще сеї осени. Він, каже, буде диктатором сеї републики.

Сю републику він хоче проголосити в Парижі.

НІМЕЦЬКА ДЕМОНСТРАЦІЯ В РЕНЩИНІ ПРОТИ ФРАНЦУСЬКОЇ ПОЛІТИКИ

КЕЛЬН, Німеччина, 30. вересня. — Тут відбулась нині велика демонстрація всіх німецьких партій проти французької аґітації за відірваннєм Ренщини і Рурщини від Німеччини та утвореннєм окремої „ренської републики". В демонтрації взяло участь 100,000 публики.

Демонстрація відбулась без перепон (се під анґлійською окупацією).

Демонстранти ухвалили резолюцію, в якій заявляють, що вжиють всіх способів в боротьбі проти сепаратистів, та що ніхто не має права говорити в імени Ренщини кромі самого населення, яке може свою волю висловити плебіситом.

ДЕМОНСТРАЦІЯ ПРОТИ ФРАНЦІЇ У ВІДНІ

ВІДЕНЬ, 30. вересня. — Нині тут відбулась велика демонстрація проти французької політики супроти Німеччини.

В демонстрації взяло участь 60,000 осіб.

БАВАРСЬКІ МОНАРХІСТИ ХОТЯТЬ КОРОЛЯ

МІНХЕН, столиця Баварії, 30. вересня. — Диктатор Баварії др. фон Кар є явним приклонником монархії.

При його помочі сподіваються баварські монархісти видвигнути тепер князя Рупрехта на королівський престол.

ПУАНКАРЕ ДОМАГАЄТЬСЯ ПРАЦІ ВІД НАСЕЛЕННЯ РУРЩИНИ

ПАРИЖ, 30. вересня. — Французький премієр заявив, що Рурщина передівсім мусить приступити до праці. Інакше, каже він, заява про покиненнє „пасивної резистенції" не має жадного значіння.

КИТАЙ ХОЧЕ ПОКИНУТИ ЛІҐУ НАРОДІВ

ЖЕНЕВА, Швайцарія, 30. вересня. — Китайська делеґація загрозила, що покине Ліґу Народів з причини, що Китаю не вибрано поновно в члени Ради Ліґи Народів. Вона каже, що при виборі не узгляднено географічного розділу. Одначе аліянтські члени Ліґи на се не звертають уваги, кажучи, що Азію може заступати Японія, якби Китай покинув Ліґу Народів.

ІТАЛІЙСЬКА ФЛЬОТА ВІДПЛИЛА З КОРФУ

РИМ, 30. вересня. — Італійська фльота відплила вчера з пристані грецького острова Корфу в незнаному напрямі.

ГОРЕ ПЕРЕСЕЛЕНЦЯМ

АТЕНИ, столиця Греції, 30. вересня. — Згідно з постановами льозанської конференції Туреччина має переселити своїх Греків до Греції, а Греція своїх Турків до Туреччини. Тепер обі держави зачали виконувати сю постанову, але вже перші висилки спричинили богато клопоту. Через висилку Греків Туреччина тратить бизнесменів, а бизнесмени бизнес і рідні оселі в сторонах, де вони виросли. Тесаме діється і з Турками, що їх Греція має виселити поза грецькі границі. Буде їх з 300,000. Живуть вони головно на острові Креті і в західній Тракії. Греція, згідно з постановами мирового договору, почала вже їх виселювати. Але вони з того дуже невдоволені, бо теж мусять покидати рідні сторони, де виросли. Перші виселенці з острова Крети звернулись до грецького правительства, щоб їх нанова приняло до їх рідних хат, але воно сього не могло зробити, бо виконує постанови мирового договору.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy		ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сити і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тил. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

СОБОРНІСТЬ ПАКИ Й ПАКИ.

Стаття А. Микитяка про „соборність пана Петлюри" в 226. числі Свободи порушує старий український боляк незгоди межи Українцями з Галичини та Українцями з Великої України.

Стаття робить колишньому провідникови Українців з Великої України тяжкі закиди поважних гріхів проти засади національної єдности українського народа.

Стаття без сумніву подає правдивий факт. Та мимо сього вона може лишити хибне розумінне історичних подій та звести українську політичну думку на хибні дороги.

Бо, хоча вона подає правдивий факт, вона не подає всіх фактів та не подає відповідного освітлення. Не повна вона тим, що браття з Великої України мають до закинення своїм браттям зі західної України. Факт лишається фактом, що грішили проти соборности і одні і другі. Через те нарікання Галичан на соборницькі гріхи Петлюри не лише односторонні, але й шкідливі.

Хто думає, що вся вина за катастрофу самостійницької боротьби лежить в сьому або тому українському провіднику, той стане очивидно кидати громи на таких провідників та буде бачити весь ратунок у самій зміні провідників.

Інакше поступить той, хто в поступі провідників проти соборности побачить глибші причини. Хто додумається до того, що провідники поступали проти соборности через те, що вони коштом частини України хотіли вратувати самостійність решти України, той буде старатися лічити не характери провідників, а цілий український народ.

Місто складати вину на українських провідників, треба мати горожанську відвагу сказати собі отверто правду в очи, що провідники поступали проти соборности тому, що наслідком історичних перешкод український народ був за слабий дати собі раду зі всіми своїми ворогами. Такий чоловік не буде покладати всеї надії на саму зміну провідників, бо він неї нічого не зміниться так довго, поки самий народ не скріпне. Така людина зверне всю увагу власне на скріпленне організаційної ціпкости українського народа під всіми окупаціями.

Через те не пора нам тепер тратити дорогий час на киданне камінням на сього або онтого провідника, а пора нам тепер скріпляти відпорні сили українського народа проти кождого ворога української самостійности. Коли український народ буде на стільки сильний, щоб дати раду всім ворогам, тоді й межи українськими провідниками певно ніхто не буде повтаряти гріхів Хмельницького, Виговського та Дорошенка.

ДО ІСТОРІЇ ПРИЗНАННЯ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ ПОЛЬЩІ.

В Харкові недавно вийшла брошура „Основныя задачи момента". В цій брашурі поміж іншим уміщено текст промови Раковського, виголошеної на квітневій конференції комуністичної партії України. У своїй промові Х. Раковський торкається між іншим галицької справи. Відповідне місце промови Раковського таке:

„Те або інше розвязанне національного питання у нас на Україні поможе нам або перешкодить нашій справі за кордоном. Там, за кордоном, десятки міліонів Українців дивляться на нас, на кождий наш крок. Я хочу ще отолосити маленьку телеграму з Лондону, яка торкається Східної Галичини. Візьму тільки конець з неї:

„НА ПЕРЕДАЧУ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ ПОЛЬЩІ ДУЖЕ ВПЛИНУВ ФАКТ ОКУПАЦІЇ УКРАЇНИ СОВЄТСЬКОЮ РОСІЄЮ.

„Ми знаємо, що це невірне (!? Ред.), але це той тон, який домінує в усій закордонній пресі, що слідить за кожним нашим рішенням. Коли було принято рішенне про Союз совєтських соціялістичних республик, то вся польська преса писала: „Касується тепер Україна. Це добре. Тепер українські партії в Галичині, що орієнтувались на Україну, будуть знати, що то таке дружба з Росією". Це говорилося за для того, щоби аргументувати анексію Галичини. От момент, який треба підраховати".

НІМЕЦЬКИЙ ІЛЬКІВ.

В кождій нації найдеться раб і слуга чужої держави, котра хвилево візьме другу націю або її частину в неволю.

Польські окупанти в Галичині найшли собі Ількова, котрий писав до славетної аліянтської „конференції амбасадорів" (через польський уряд), перед самим 14-им марта с. р., щоби признала Східну Галичину Польщі.

Тепер в Рурщині і Рейнщині французькі окупанти зачали агітацію за відлученнєм сих двох країн від Німеччини і проголошенням самостійної „ренської републики" під французькими багнетами. Провідником сього руху зробили Французи Німця Йосифа Маттеса, котрий „працює", ходить і жиє під охороною французьких багнетів і за французькі гроші.

Маттес подібний у своїй службі окупантам до Ількова. Програми і діяльність їх ріжняться в дечому, але в сути річи і тут і там се тільки організація рабів до служби окупантам. Се хрунівство і зрада нації.

Але ані Ількови ані Маттеси не страшні народам, як у загалу здорова душа, не зломана наїздом. Здорова душа народу переможе нездорові боляки. По скиненню ярма з них ні сліду не останеться. Лише соромний спомин в історії.

ПІДНЕСІМ ДУХА В НАРОДІ!

Про віру слабих у справедливість сильних для них і про український песимізм.

(Надіслана стаття).

По вирішенню долі Галичини амбасадорами на користь наших відвічних ворогів Ляхів запанувала просто паніка серед нашого народу, особливо в старім краю. Політики наші почали шукати виходу з тої нещасної ситуації і кидаються на всі сторони, шукаючи виходу. Нарід, загал, піддався зневірі, і як старокраєві часописі пишуть, замкнувся в собі, а ні, то піддався зневірі.

А ворог користає з нашої знемоги і лютує, щоби ще більшу ширити серед нашого народу зневіру.

Головною причиною всього того є не так некорисне вирішенне для нас справи Галичини як те, що нас се вирішенне застало неприготованими на таку евентуальність. Ми народ мрій, а не акції. Ми народ легковірний, віруючий у справедливість, якої в політиці взагалі нема.

Наші провідники є синами нашого народу і вони вірили в справедливість і неприготовились ані самі ані не приготовили нас на таку евентуальність, яка нас несподівано захопила.

Сталось так, як в політиці все стається — сильнійший має право і справедливість над слабшим.

Якби наші провідники мали були більше досвіду в міжнародній політиці, вони були-б зробили так, як робить добрий вожд. Він веде свою армію до побіди, але і самий себе й армію приготовляє на случай невдачі. Наперед обдумає місце, дорогу і спосіб відвороту і коли програє битву, його армія не попадає в паніку, не іде в розтіч, а вертається на докладно означене місце і докладно знає, що і як має робити.

Наші провідники не приготовили ясного і докладного пляну вразі нашої невдачі і тому серед нашого народу наступила паніка.

Тісамі люди, що недавно грозили смертю ворогови і на площі св. Юра присягали досмертну вірність Україні і прапорови українському, ідуть до ворога у Варшаві з просьбами. Нарід бачить те і собі впадає у зневіру та кориться ворогови. Тойсамий ворог жандарм або який посіпака, що пару років тому утікав перед Українцем аж за ним курилось, нині тогосамого Українця безкарно обкладає кулаками і кольбами. Бо читає з його лиця й очий трусливість, зневіру і покору.

Наш нарід тепер в паніці іде в розтіч і старається „сальвувати" не край а свою шкуру, своє життє і свій спокій.

Завзятість і бадьорість та виреченне свого „я" для загальної справи, набуде в часі війни, проминуло, а безпрограмовість нашого становища до ворога ще більше його зневіряє.

Наша невдача не була-б нас так дуже тяжко вразила, якби ми були до того приготовані.

Але сталось і не вернеться.

Тому обовязком наших провідників повинно бути старатись як найскорше здержати ту паніку, безрадде і безпрограмовість. А осягнемо се, коли ми сконсолідуємо свої сили і подамо народови ясний плян нашої дальшої боротьби.

Хто стає до боротьби, той мусить бути приготованим на всякі удари. Як в боротьбі на пястуки, таксамо і в бою політичнім чоловік і нарід може упасти, але не повинен лежати, а як найскорше піднестись.

Щоби нарід піднести з упадку, наші провідники повинні як найскорше порозумітися і скликати всеукраїнський конгрес. А поки се настане, ми повинні ясно собі здати справу з того, що нас ворог поконав, але не переміг. Ми остались живі. Ми були заслабі, щоб поконати ворога, бо були розєднані, не приготовані. Тепер пізнаймо наші хиби і стараймось їх направити.

Піднесім духа народу, але не кажім, що ворог наш слабий; що ми сильні, „бо нас більше тут", або що боротьба се буде легка справа. Ні! Ми мусимо приготовитись на довгу боротьбу на цілі літа. Цілі літа боротьби тяжкої і до посвяти всего, що маємо найлучше.

Скритикуймо себе і нашу теперішню працю; діла наших провідників, — але робім се розумно; по щирости і в добрій вірі. Не зі злоби або з пристрасти. З другої сторони не туманьмо себе ані народу демагогічними фразами. Обяснім діло, в чім стоїть справа і вкажім народови на приміри інших, других народів, як вони програвали і упадали, але підносились, поки вкінці, научені досвідом, не добились волі і свободи.

Наша преса і література може дуже велику прислугу подати нашому народови в теперішній хвилі. Преса і література се зеркало народнє. В пресі і в літературі нарід побачить життє минуле, теперішнє і будуче. Бо се єдиний шлях, яким опінія, сила і віра загалу може досягнути великої мети. Як ми близше придивимось нашій пресі, нашій літературі, то вона не вступила ще на шлях правильний, як сього в сій хвилі і в сім часі від неї вимагається.

Наша преса й література ідуть дальше старою утертою дорогою. А прецінь нова ситуація вимагає нових доріг і нових шляхів.

Наша преса і література ще дальше стоять на песимістичній точці. Читаючи дописі наших старокраєвих дописувателів, ми в них вичитуємо події самих неудач, неповоджень. Таксамо річ мається і з нашою літературою. Богато пишуть наші літерати повісток з недавно минулого життя нашого народу, а всі вони грають в песимістичну дутку. Фейлетони газетні чи повісти й оповідання все кінчаться неудачами. В тих фейлетонах і повістках виступають герої і помічні особи; автори описують яскравими красками всі їх муки від наших ворогів і все те уходить їм безкарно. У них правда і справедливість не бере верху над неправдою і кривдою. Такі праці, такі характеристичні ціхи вибрані з життя нашого народу не то не підносять в народі духа, а убивають його, мов молотом били-б у душу людини.

Чиж не всилі наші літерати і дописувателі добачити серед життя нашого народу більше світлих картин? Їх знайдеться не сотки а тисячі, тільки ми нарід песимістів і така наша преса і література.

А світ каже, яка преса й література народу, таким буде і нарід самий.

Погляньмо на пресу і літературу американську, а побачимо там зовсім що інше. Там на кождім кроці слушність бере верх над неслушностю, добро над злом, світло над темнотою. Кожда американська повість і повістка кінчиться добре. В кождій американській повісти кривда пімщена, посвята нагороджена, добре змагание кінчиться успіхом. Тому не дивниця, що правдиві Американці здібні до найвисшої посвяти, до найвисшого героїзму, до діл для інших народів немислимих. В яке зеркало дивишся, таким себе і весь свій нарід побачиш, а преса і література якраз має задачу не іти дорогою за народом, а вести його, давати провід до ясної мети.

Особливо в сій хвилі упадку духа народнього нам треба преси і літератури, котрі не придушували-б, але підносили би духа в народі.

Тому звернім з дороги песемістичної, а станьмо іти шляхом оптимістичним.

Треба нотувати і кривди нашого народу в поточній пресі, але читати все одно, що нас гнетуть, що нас мучать, що над нами ворог знущається, — а не читати, що ми відбиваємо, „відпаровуємо" ті удари, се не підносить духа народу, навіть не родить пімсти; се убиває духа і ширить зневіру.

Можнаж і найтяжші удари нотувати в пресі, а проте не ширити зневіри і не убивати духа в народі.

Дописувателі зі старого краю повинні слідити не тільки за нашими кривдами, але також за світлими сторонами з життя нашого народу. Щоб не убивати віри в наші сили; щоб не тільки не ширити зневіри, треба нам зазначувати наші добрі сторони, посвяту нашого народу і віру в ліпшу будучність.

Др. В. С.

Клим Поліщук.

ЗЛОЧИННА ТЬМА

(З останніх днів великої війни).

I.

Осіння ніч схиляє своє чоло додолу і в білих туманах таємничо шепочуться трівожні сни. Стокрилі вітри летять з холодної півночі і про щось сумне гомонять ліси поліські. Темне, захмарене небо ридає дрібними сльозами осіннього жалю. Навколо мовчазно смертельна втома. Тільки там, у глибині лісів, на вузенькій заболоченій дорозі, — що безкінечно довгою биндою простяглося над прудкохвилею Случею, — притаїлося й гомоніло маленьке людське життя.

Важкий, драбинчатий віз повільно, із жалібним скрипінням тягнувся за парою сухоребрих коненят, які, виснажені тяжкою мужицькою працею, безсило плентаючи ногами, покірно везли важкого воза, самі навіть не знаючи того, куди везуть його і кому це потрібно... Мужицька доля не пестила їх, як непестила й самого господаря. Вони вічно возили і в надмірній праці надривали свої сили; їх завжди й немилосердно били і вони завжди були голодні. Жалібно витягнувши свої нужденні голови, сумно дивлячись у далечінь безконечно важкої, заболоченої дороги, вони все йшли і йшли... Одно лише знали, що мусять так тягти цього важкого воза доти, доки тягнеться перед ними ця безконечна дорога...

На возі сиділо четверо людей. На передку воза сидів господар підводи, високий, тонкий, з густо зарослим лицем, мужик у кожусі і чорній смушевій шапці, поруч нього сидів сліпий лірник з білою старечою бородою і держав на колінах свою ліру, а позаду сиділо двоє, одягнені в сірі жовнірські шинелі, одноманітних людей, які вертались із фронту до своїх домівок. В одного були великі котячі вуси, чим він і відріжнявся від другого, сутуловатого, свого товариша. Перед ними, десь далеко, мала бути залізнича станція, куди вони зараз їхали цею лісовою грузькою дорогою.

В горі темне небо, обважніле від хмар, низько нависло над лісами і, здавалося, загрожувало задушити їх собою. Між високими деревами злобно й суворо крякали ворони і, літаючи навмання в пітьмі ночі, старалися знайти затишне місце на вогкій гиляці.

— Горілки!... Давай ще горілки!... Давай мені, хай я напюся й забуду за горе своє!... Як балювать, так балювать, а як пить, так пить до дна!... На що нам здалися гроші, як хочеться радости!...

Всі четверо гуляли і з черепяної филіжанки пили по черзі рудо-жовтий самогон. Що раз підносилася в гору, налита в церть брудна филіжанка і гострий самогон, забиваючи дихання, насильно виливався в жадаюче горло.

На возі лежить барильце з самогоном, коло якого сидить отой чоловік з котячими вусами і без перестанку, наливає иншім і пє сам. Здається, що вони забули за все, або все забуло їх. Такі чужі й таємничі були навколо їх ліси, така безконечна дорога лежала перед ними...

— Горілки!... Давай горілки!... Хай я знатиму те, що за три роки своїх страждань волі дочекався!... Дурниця те, що ми темні... Нічого... Все нічого... Коли ніколи сонце не світило і не буде світити, коли ми самі не заставим його це зробити... Ніч темна, тумани душать, а небо осліпло... Мені холодно і я хочу пити... Налий мені повнісеньку і я вип'ю до самісенького дна... Люблю все робити до кінця... Хто нас посміє за це осудити?...

Так говорив сутуловатий чоловік, а чоловік з котячими вусами помалу наливав повну филіжанку і, подаючи йому, промовляв: — „На здоровля, пийте! Нам давно вже не всміхалася доля і не світило сонце!"...

Чорні ворони зловіщим криком віщували їм нещастя, а вони їхали і нічого не відали і не знали, так само, як і ті коні, які не знали того, чи довго ще їм тягти важкого воза...

Ще за дня вибралися вони в дорогу і так їх ніч захопила. Обидва йшли з одного полку і в одне село верталися, — земляки були. В однім селі спочинути сіли, а їх до хати добрі люди запросили і самогоном почастували. Коли зашуміло в голові, то вони найняли собі візника і на останні гроші ціле барильце горілки купили „на дорогу". Ще коли гуляли там, то їм лірник на лірі грав, а вони танцювали. Як вилізли на воза, то жаль їм стало кидати сліпого, так і його взяли з собою, щоби грав їм у дорозі і щоби веселіще було їхати... В дорозі гуляли, співали, кричали і без кінця і краю пили...

— Радується серце, що скінчилися муки, так давай же горілки, давай!... Давно пив горілку!...

Пють і непомічають, що ледве сунеться їх віз і ледве тягнуться в грязюці коні. Тони ще трохи відчувають надзвичайну вогкість цеї надзвичайної, холодної, осінньої ноги, яка неначе виплівала десь із пітьми лісових низин і намагалася задушити своїм диханням усяке життя, кождий звук, кождий голос.

Повільно стихає шум лісів і стомлений вітер безсило згортає крила свої. Замирає шелест пожовклого листя, ще низче схиляється важке небо, ще густіще снуються тумани і тільки десь із низу, без утоми хлюпощуть і шумують хвилі случі.

Мовчать столітні велети-сосни, мовчить заболочена дорога, мовчить захмарене небо і все затихло, заніміле...

Тільки вони одні все пють, розважаються, нарікають і все ідуть і ідуть...

II.

Колись, в один проклятий день, був початок усього. Тоді їх вигнали із рідних хат, відірвали від плуга, від жінок і дітей. Остригли голови, одягли в сіру одежу, а в руки дали важкі рушниці з довгими багнетами, які стали для них карою неба і радістю Сатани.

І так вони опинилися в чужих полях, де гинули від холоду й голоду; довгі дні і ночі терпіли нужду і глум над собою в той саме час, як у їх очі зазирала смерть. В тяжкій тузі за рідними, вони злобіли і гинули... Покірно копали окопи, будували землянки і ставили хрести на свіжих могилах своїх товаришів. Вони, подібно гадам, плазували в грязюці, де цілими днями просиджували в засідках на иніших, таких-же самих людей і все задля того, щоб зберегти своє життя, щоб не полягти, не поклавши ранійш иншого. А за їх спинами кипіло инше життя і инші діла творилися... Зігнувшись у три погибелі, в довгі зимові ночі, сиділи вони в своїх снігових окопах, а в той час, цілком безпечні за себе, в осяйних електричним світлом, містах творилися роспустливі бенкети й маскаради. Вони-ж, проклинаючи той день, коли зявилися на світ, з вірою і надією молилися невідомому, щоб скорше скінчилися часи їх мовчазного терпіння. Вони вічно працювали і ніколи не були ситими. Поливали крівавим потом кусок чорного хліба, а кровю своєю оплачували спокій тих, що були за їх спинами.

Зараз вони, виснажені і знесилені, вертаються до дому з голодним ротом і порожніми руками. Чи зможуть вони тепер знайти спокій під рідною стріхою? Страшна образа стогне в їх душах, а в серцях наростає гостро болюча і незрозуміла злоба.

Вони помалу скаженіють від випитої горілки і самі не знають, на чому і на кому-б так вилити гнів свій і зігнати злобу. Щастя для них, це те сонце, яке їм ніколи не хотіло світити, — коли його не заставши, — а як його заставити, як?... Світ людський, це пекольне страховище, мара страшна, якої не зборити...

— Як перемогти те все?!...

І їх обхопила страшна жадоба все знищити, розбитні зруйнувати так, щоби камня на камені не лишилося. Хотілося без жалю когось мучити, катувати, насилувати, розривати на дрібні шматочки і з чортячим реготом плюнути на те все, що шанується людьми, які ще не були на полях крівавих... Хотілося все перевернути і могутньою рукою скинути в безодню небуттє, щоб прийшла на весь світ велика темрява і принесла вічний спокій, сон, мовчання і тишу.

Але вони безсилі це зробити навіть тоді, коли їх язики висихають від злости і вони бються кулаками в груди і кричать, що мусить таки прийти страшний день голодної помсти, коли навіть само сонце крівавими слізами заплаче. А через те вони пють, щоб хоч горілкою залити той страшний вогонь, що палить їх серця і душі.

Все пють і пють...

— Дай мені горілки, хай я напюся!...

Вдома чекають їх голодні діти. Хліба вже давно не має. З мокрих стін і стелі холодними краплями капає вода. До дверей товчеться нахабний ревкізитор. Скоро зима. Холодні, білі, мовчазні сніги заметуть убогі села і життя суворі морози заморозять. В полях настане мертвий спокій мовчазної пустині, де голодна худоба не знайде паші собі. Безкрайня туга! Це прокляте явище треба скорше прогнати, щоб на його місце поставити щось инше, більш радісне і більш надійне, от, хочби таке, як свят вечір у рідній хаті.

Вони пють... ілюзії не являються... Жорстоке явище стоїть перед очима, як ненажерлива потвора, що рокриває свою чорну пащу, намагаючись проглинути свою жертву...

— Горілки!... Давай горілки, хай веселіще буде!... — налита по самі вінці филіжанка, гуляє з рук до рук.

— Діду, на ось і пий! Пий до дна, а потім заспіваєш нам жалібної.

Тремтючими руками бере старий филіжанку і, захлинаючись, випиває до дна. Потім береться за ліру і тихо грає щось сумне й урочисте, — церковне наче...

— Співай нам, діду, про мужицьке горе і страждання!...

Піднявши до чорного неба великі більма сліпих очей, він налагоджує ліру та починає ридати старими струнами.

Співає він...

Співає чорне небо, — обважніле над їх головами, — співають зграї чорного гайвороння, співають ліси, співає смерть невчасно згаслого проміня щастя в мовчазних просторах безконечности. Співає журба, вклякнувши перед лицем суворого життя; співає чорний піт, що падає з'чола в брудне болото; співає право, зневажене силою; співає всесильний гнів простої душі, розбитої стражданням. Співає і скаржиться велика туга переможених і знесилених; кричить співом вихор свавільних душ, в яких сплітаються громові блискавиці; співає обурення палаючих сердець, в яких наростають перші пориви майбутних ураганів...

Ридає ліра і про мужицьке горе словами росповідає. Росповідає про те, як плаче мужицька доля, коли тужать в очеретах осінні вітри. А в горі, над верховіттями дерев, слухають хмари осінньої пісні і мовчки кудись пливуть і линуть...

Схилились голови на груди і голосні вигуки приєдналися до звуків ліри, які, як довгий батіг, немилосердно били й хльостали в чорне лице неба...

— Горілки!... Дай мені горілки, хай загартуються мої жили й кости!...

Знову, повна самогоном, гуляє филіжанка. Чоловік з котячими вусами бє себе кулаком по голові і кричить кудись у пітьму лісів:

— Хіба-ж це пісня! Це проклін і лайка, а не пісня!

Кого-ж цей старий дурень лає?!... Кого проклинає?!...

Затихли співи. Замовкли всі. На мить стало тихо. Протяжний, грізний гомін лісів говорив уперто.

Туга, як злодій, підкралася й засіла коло барильця із самогоном. Забулися пити... Мовчки ідуть і слухають, як скриплять колеса, як шумлять дерева навколо... всім їм хотілося припасти головами до полудрабків і гірко плакати над своєю безпорадністю.

(Конець буде).

ТЕРОР ПРИ ГРОМАДСЬКИХ ВИБОРАХ НА ПІДКАРПАТСЬКІЙ РУСИ

Вибори до громадських рад назначено дня 16 вересня. До 9. вересня мали бути предложені кождою партією лісти кандидатів. Відбуваються вибори на підставі ординації принятої для всіх земель Чеськословацької републики.

Зараз по розписанню виборів показалося, що найбільше до них приготована й найбільше активною виступила новоутворена "Земледѣльческая республиканская партія" — Чому так сталося, найкраще подадуть цитати народовецької преси, які нище подаю.

Орган "руської хліборобської партії" "Руська Нива" в статті "Мадярські вибори" м. ин. пише: "Чеські власти тероризують нас так само, як тероризували мадярські, а може ще й ліпше.... Чеські аграрні агітатори, а з ними куплені руські Души, кинулися автами й возами по селах... Де йще не помогає, там ідуть жупани, окружні начальники, нотарі (адміністрація) жандармерія. ... Дальше подає, що навіть міністерство хліборобства тайним обіжником наказало урядникам агітацію за "Земледѣльскою" партією, отже за чеськими агарниками.

"Свобода" в острій статті "Хто виграв" пише таке: "Ми були свідками мадярських виборів, де потоком текла горівка й казився урядовий „хохдзук", але такого безморального урядового натиску, якого ужили "браття агарники ми ще не бачили... Виграли лиш вороги славянської ідеї, вороги воскресення народу руського. Ви використали слабу свідомість, неграмотність простого народу і ворожий настрій мадярської інтелігенції до русько-народного Діла. Ця ваша побіда — є справді побідою Пирча"...

Таксамо пише "Вперед", орган соц. дем. партії:

"Ми надіялися всяких виборів, тільки таких ні, які приготовляє державний апарат на Підкарп. Руси. Та доля, яку одіграло урядництво при поставленню ліст кандидатів, почавши від панів жупанів, а скінчивши на дрібненьких урядниках-писарчуках, не що булаб погана, але така, якої не відіграло урядництво навіть під старим мадярським режімом.

Майже всюди на Підкарп. Руси урядництво надуживало свій урядовий стан, і та творилися такі фальшивства, незаконности, яких світ не видів. Пани жупани, лісові директори, що дали строгі прикази своїм підурядникам, щоби всіми силами не допустити инші кандидатні лісти тільки аграрну, — земледільську, але прибудуть відпущені, коли не буде казали їм, що навіть зі служби поставлена ліста агарників. Пани жупани як варяти розбігалися на урядових автах і всіми силами старалися вплинути на народ, аби лиш аграрні лісти ставив..... Таке ще світ не видів — тай того не сподівався, що на Підкарп. Руси творилася при усталенню ліст кандидатів до сільських рад. То, що творило урядництво, то був найбільший насміх над правом, то було повне нехтовання і топтаннє державних законів, то було безправство в повнім значінню слова й насильство в інтересі аграрної партії...

Наслідок такого становиска урядів: соц. демократи зуміли поставити лиш в 10 селах лісти без конкуренції, хлібороби коло 20, агарники коло 280 (всіх громад коло 490), решта мішані.

В Ужгороді злучилися хлібороби з чеськими партіями з виїмком чеських соціялістів в т. зв. "славянський виборчий союз". Соц демократи виступили з початку окремо, а потім також з тим союзом злучилися. Чеські соціялісти й земледільці виступають разом. Через те, що за славянським виборчим союзом є легіонарі й військо бльок цей вийде побідно.

СКОРИСТАЙМО З НАГОДИ

На першій стороні нинішного числа Свободи поміщене звідомленне про те, що Український Народний Союз буде приймати нових членів в жовтни, падолисті й грудни без вступного.

Члени Українського Народного Союза певно звернуть добру увагу на се оголошення, памятаючи на те, що воно відноситься більше до них, які вже є членами Українського Народного Союза, як до тих, які ними ще не є.

Оповістка має на цілі облекшити роботу членів та членниць коло приеднювання членів до Українського Народного Союза.

Оповістка дає їм можність доказати своє розуміннє ваги організації та свою організаційну справність.

Український Народний Союз отвирає широко ворота для всіх, що хочуть скористати з великих добродійств, як він дає. Члени та члениці Українського Народного Союза повинні привести до гостинного порога добродійного Українського Народного Сюза як найбільше Українців та Українок.

Не ждім на нікого. Робім самі. Робім всі. Покажім, як ми любимо себе, свої родини, свій народ. Не словом, а ділом.

ЧИТАЙТЕ УКРАЇНСЬКІ КНИЖКИ І ҐАЗЕТИ БО ЧАСТЕ ЧИТАНЄ ВЕДЕ ДО ПРОСЬВІТИ, А ПРОСЬВІТА — СЕ СИЛА. — ПИШІТЬ ПО ЦІННИК КНИЖОК ДО ДРУКАРНІ „СВОБОДИ", 83 ҐРЕНД СТР., ДЖЕРЗИ СІТИ, Н. ДЖ.

ЧОРНІ ДІЯМАНТИ

РОМАН В ПЯТИ ТОМАХ
МАВРА ЙОКАЯ.
(Переклад з мадярського)
ПЕРШИЙ ТОМ.

ТРЕТИЙ ТОМ.

(72)

В глеку був мід, улюблений напій Петра, невинний засіб охоложена. Петро гадав, що його обовязком було випорожнити глек до останньої краплі.

Він загасив ним ціле пекло, що палало в його грудях.

Так! Це буде так! сказав він собі. Я вернусь у церкву, де я зробив страшну обітницю; я вимовлю собі назад присягу у святого, якому я дав її. Я не хочу робити нікому нічого злого, я не хочу помсти. Най гарна травиця зеленіє далі на полі! А ти сяй далі в золоті, в сріблі, в усмішці великих панів; я не гніваюся більш на тебе. За день, в який ти приняла мене, я забуваю день, в який ти полишила мене. Але дай мені тепер один поцілунок, щоб я від нині не споминав нічого иншого окрім цього поцілунка!

Обличчя дами променіло так приязно, її уста були такі червоні, такі улесливі, її очі такі тужливі — в білій гаптованій сукні вона була самим жаданням кохання; і всеж Петро не знав, як він мав почати велике слово: „Дай мені, твому знехтованому нареченому в перший і останній раз один поцілунок!"

І він так довго міркував про те, як висловити своє бажання, поки раптом швидко відчинились двері і вскочив слуга з повідомленням, що його ексцеленція вже тут.

Ну, тепер Петре, Бог з тобою! Поспішай звідси геть, ти вже не дістанеш поцілунку. Ласкава пані не може проводити тебе, бо вона мусить поспішати знов переодягатися; камердінер виведе тебе скрізь таємні двері, там попровадить тебе слуга задніми сходами додолу, випустить тебе скрізь маленькі ворота в невідому вуличку, де ти ще ніколи не був; поки ти звідти знайдеш дорогу до дому в твій готель, ти зможеш обміркувати, що ти сказав би гарній пані, колиб ти знов пробув з нею годину на самоті в кімнаті з круглими вікнами.

Петро Шафран вдарив себе кулаком в чоло і заскреготав зубами, коли він зійшов на вулицю.

Палаючі ріки пекла скаженіли в його жилах, сірчані течії, в яких терплять вічні муки душі проклятих!

Отже травиця на тім полі не повинна зеленіти!

Коли він прийшов до цього великого Вавилону, він приніс лише почуття помсти і ревнощів. Тепер ще він мав до цього ненависть, огиду, заздрість, почуття ганьби і політичний фанатизм. Гарне товариство, коли воно зійдеться разом на одним місці.

Де діямант безсилий.

Ми не можемо сказати автентично, що обговорив його ексцеленція з гарною жінкою на бажанім ним побаченню, бо ми не мали при цім стенографа.

Напевно він хвалив її артистичний талан і обіцяв їй свою високу протекцію; а тому, що на світі нічого не буває задурно, до тогож як князь заявив, його ексцеленція в деякім відношенню був великою шельмою, то він мабуть натякав на нагороду, яку він чекає за свою протекцію.

На це Евеліна як розумна жінка хотіла спочатку бачити певні здобутки чорним по білому, івитягла з своеї шуфлядки відомий папір.

Його ексцеленція гадав мабуть, що це прохання о анґажемент до опери і можливо промовив з веселою усмішкою, що її анґажемент запевнено.

Але більш ніж правдоподібно, що він подивившись на цей папір стягнув своє величне обличчя в урядові зморшки, бо в цім папері була мова не про театер, а про концесію на желізницю в долині Бонди; його ексцеленція встав мабуть, а тому, що охота залицятися до гарної жінки була йому зіпсута, він почав говорити їй про непереможні перешкоди, про великий опір Державної Ради, про ще більший опір Палати Панів, де князь Зондергайм пустить в рух небо і землю проти бондаварської желізниці, про політичні умови, про труднощі грошевого ринку, про перетяження держави, про стратеґічні точки погляду, про перешкоди терену і багато иньших річей, через які неможливо, або принаймні тепер неможливо ухвалити бондаварську желізницю з державною ґарантією процентів.

Фактом є, що його ексцеленція взяв тоді свій капелюх і полишив гарну жінку.

А психольоґічно мислимо, що ідучи по сходах з незадоволеною міною він казав собі: „Колиб я знав, що зі мною хоче говорити не театральна принцеса а жінка банкіра; я напевно не прийшов би сюди!"

Але історичним фактом є, що він сідаючи у фякер, замкнув дверці так поривчисто, що шкляна шиба на них розлетілась на кавалки.

— — — — — — — — —

Тим часом в палаті князя Теобальда відбувалось засідання Керуючої Ради. Справа йшла о зарядження виплати третьої рати — найбільш критичної операції на гаманцях публики.

Для цього желізниця в долині Бонди булаб дуже потрібна.

Каульман був певний, що концесія протягом двох тижнів буде безумовно уділена. Депутація з долини Бонди викликала дуже приятливу сензацію.

Окрім того консорцій мав протекцію одної дуже впливової особи, яка могла перевести у ексцеленцій все, навіть желізницю. Елеґантне аристократичне обличчя президента не зраджувало жадною рисою, що він знає цю особу.

Каульман зовсім не міг припускати таку кляту наївність у Евеліни, що вона називати-ме князю, який удержує для неї палату, кождого, кого вона пускає до себе в часі його відсутности скрізь маленькі ворота палати.

Щось подібного є напевно унікумом, коли воно трапляється. І якраз Каульману трапляється це.

В часі засідання Каульману принесли лист.

Фелікс пізнав в написі руку Евеліни.

Він швидко відкрив лист і поклав його з досадливою міною на стіл.

Він зробив таке обличчя, ніби він випив оцту і старається не показати цього.

„Що це?" запитав князь Теобальд, беручи не питаючись лист.

Це був документ повернутий непідписаним.

Каульман кинув гнівно перо на папір.

„Нашу желізницю забрав знов чорт!"

А князь сказав собі: Але ця жінка знов уратована.

Тоді нахиляючись до Каульмана він поклав йому руку на плече і прошепотів до нього: „желізницю не дають за пару гарних очей, милий друже!"

Шпіцгазе був секретарем при засіданню.

По цій сцені він написав щось на маленькому кавалку паперу і подав Каульману.

Каульман перечитав це, розірвав папір і порушив плечима.

„Це я знаю і без поради дурня."

Сьогоднішне засіданне Керуючої Ради розійшлося в дуже лихім настрою.

Уряджена комедії з депутацією з долини Бонди коштувало дві тисячі ґульденів не давши жадної користи.

Треба було ужити иньший засіб.

— — — — — — — — —

Пан Чанта рішив твердо не платити третьої рати. Він кине всі свої акції за всяку цілу на ринок.

В день розписання він одержав від Шпіцгазе лист такого змісту: „Мій пане! Завтра їде до вас пан Каульман, щоб відкупити у вас всі ваші акції з надвишкою в 45 ґульденів. Будьте обережні. Я можу вам певно сказати, що правительство вже підписало концесію на желізницю в долині Бонди, а як це є довершеним фактом, то акції піднимуться знов о 20 процентів."

Пан Чанта вірив Шпіцгазе як Оракулу.

І він не помилився в своїй вірі.

По розписанню виплати третьої рати, коли курс акцій був вже трохи слабкуватий, заявився справді Каульман у пана Чанти і запропонував йому 45 ґульденів надвишки за його акції.

Той не віддав йому їх.

Краще він викотив би останнє барильце срібла з своеї пивниці і привіз би його до Відня, ніж розлучивсяб хоч з одною акцією.

Він і був за це нагороджений.

В третій день по виплаті він прочитав в часописях, як велично була ухвалена в Державній Раді і Палаті Панів желізниця долини Бонди.

Його ексцеленція, міродайний державний муж, боронив сам цю справу в Палаті Послів і Панів і ясно довів, що політичні цілі, сучасне сприяюче становище грошевого ринку, народньо-господарські інтереси держави, стратеґічні точки погляду і сприятливі відносини терену поручають державну ґарантію желізниці в долині Бонди, і вона пройшла в обох Палатах при незначній опозиції. Князь Вольдемар галасував проти цього, але ніхто не слухав його.

— — — — — — — — —

Рахунковий ревізійний комітет акційного товариства долини Бонди при наступній ревізії між иньшими витратами знайшов і пункт: кошти заснования 40,000 ґульденів.

„Що це таке?" скрикнули вони одноголосно.

Каульман прошепотів щось голові у вухо. Цей прошепотів далі. По цім кождий втягнув голову межи плечі і згодився, що все в порядку.

По цім концесіонованню желізниці бондаварські акції піднялись на 70 ґульденів понад парі. Пан Чанта пив від радости пунш!

— — — — — — — — —

Евеліна стрінула раз пізнійше його ексцеленцію в передпокою ґардероби Трейманського театру.

Його ексцеленція вважав за відповідне використати у просительки дійсно зроблену ним протекцію.

„Ну, моя мила, я виробив Бондаварську желізницю, не правда?"

Евеліна поклонилась низько. Вона була якраз в костюмі герцоґині фон Ґеролштайн.

„Я зобовязана вашій ексцеленції вічною вдячністю. Наступного разу я пошлю вам за це сорок тисяч поцілунків."

При слові „сорок тисяч" його ексцеленція підняв вражено ніс вгору і не залицявся більше до герцоґині фон Ґерольштайн. Але Евеліна також могла бути певною, що як гарно вона не співалаб, вона ніколи не дістане декрету про приняття до Гофопери.

(Далі буде).

А. Шарпентіє.

ТРОЙНЯТА.

— Знову гарний даруночок! Двоє нараз! Хто надіявся би був щось такого! — говорила мадам Трішо, повитуха, похитуючи головою.

— Що-о? Двоє? — спитав кімнатний маляр Кіре. То йому подавала до відома мадам Трішо цю невеселу новину.

— Ну, щось такого? Алеж то можна зсунутися з глуздів! Близнята!? Що?... Начеб то тих пять шибеників, що вже тут є, — не досить було!

Коли поліжниця почула, що говорить її чоловік, підвелася трохи в постелі й гляділа, щасливо осміхаючись, на своїх близняток, що щойно прийшли на світ. Та нараз почала знову стогнати...

— Алеж то вже нечуване! — викликнула мадам Трішо й нахилилася над поліжницею. — Ще й третє є тут!

Цього було вже таки трохи за богато для щасливого батька. Поклали обережно три немовлятка у колиску, що була приготована на прихід лише одного горожанина. Кіре давай відказувати. Щоби його вспокоїти, пригадала йому мадам Трішо, що в сусідній кімнаті спить його пятеро дітей. Не слід їх будити, тай хора має трохи спокою. Коли полагодила все, що було потрібне, збиралася пані Трішо до відходу й попросила належної їй заплати. Кіре дав їй 20 франків. Така була згода.

— Ні, пане Кіре, то трохи за мало. Все дуже гарно, ми щоправда згодилися на таку суму, але ми мали на думці лише одну дитинку... а тут було троє! Та що ви не міліонер, я годжуся на 50 франків.

Після довгого торгу пристала пані Трішо на 40 франків. Відійшла, запевнюючи, що Кіре зробив на цих пройнятах знаменитий бизнес.

Небаром пророцтво повитухи почало здійснюватися. Ціле містечко було зворушене долею бідного кімнатного маляра, котрий хоч як щиро працював не в силі був виживити вісім діточок. Сусідки хорої, що відвідували її, за кождим разом оставляли докази свого співчуття. День після народин тройнят найшлося вже в домі Кіре пять фунтів чоколяди, три фунти кави, пять фляшок вина, одна фляшка руму, три гладущики молока, кілька мішочків гороху й рижу, вкінці богато хліба і студеного мяса.

— Добрі люде, — говорив Кіре зворушений. — Тепер уже не вмремо з голоду.

Третого дня після цієї важної події, про яку вже знало ціле місто, відвідав Кіре посадник. Передав йому 20 франків підмоги, яку ухвалила міська рада на надзвичайному засіданні. Пані посадникова перевела крім цього на власну руку збірку. Її вислід був над сподівання: 315 франків передано для семї Кіре!

— Прошу, пане Кіре, — сказала пані посадникова й поклала на стіл зібране золото і срібло. — Це на перші потреби. Тай не журіться. Вже ми за вас не забудемо. Виж добрий патріот і справжній републиканець.

Кіре за ціле життя ніколи ще не бачив разом стільки грошей! Не чувся на радощах і не знав, як дякувати.

Ще два дни опісля відвідала бідного кімнатного маляра баронова Ді Шеляр. Здовж і вшир була вона звісна як найдіяльніща агітаторка консервативно-монархістичної партії.

зала зараз, як лише увійшла —

— Любий пане Кіре, — ская знаю, що ви переконаний монархіст і що ненавидите цю огидливу републику. Пані і панове тутешньої громадської ради думають, що то вони мають виключне право вхопити в свої руки вбогого, але найбільше заслуженого горожанина в його біді. Та ці панове помиляються разом із своїм паном посадником! Він перепаде при найблищих виборах до повітової ради... Прошу, тут 430 франків від мене, мойого чоловіка і наших політичних приятелів.

З цього дня почались справжні перегони між републиканцями і монархістами в користь благословенного в потомство кімнатного маляра. Пані посадникова збирала збірки між републиканцями, пані баронова між монархістами. А Кіре складав усі дарунки. І при кінци місяця, після сплачення всіх довгів, чиншу і після справлення одіння й білля для цілої семї, остало йому ще 1000 франків готівкою. Їх здепонував негайно в касі. При цьому засипали його так роботами, що він не знав де зачинати. В цілому містечку дали малювати не лише всі кімнати й доми, але навіть усі паркани й штахети, щоби лише Кіре не бракло хліба для його осьмеро дітей.

Після пів року, як наближився час виборів до повітової ради, зростала аґітація в малому містечку все більше й більше. Мала передівсім звестися боротьба між представниками републики, посадником Лежен, і монархістичним кандидатом бароном Ді Шеляр. Вигляди обох були майже однакові. На рішаючих народніх зборах виголошувано вельми гострі промови за і проти обох кандидатів. І годі було предсказати, хто на ділі вийде побідником. Та заки ще відбулося пробне голосування, виголосив аптикар Ріє, звісний місцевий жартун — палку промову, яка не зарз затреться у памяти мешканців містечка.

„Горожани! — почав він бундючним тоном — ані пан барон Ді Шеляр, ані пан посадник Лежен не здобули собі таких заслут для добра републики, щоби варта їх згадувати. Що зробили ці панове?, питаюся я. Будували вулиці, верчено керниці під їх патронатом, основано приюти. Це й усе. Одначе наша батьківщина потребує богато важніщих річей, як вулиці, керниці й приюти. Потребує здорових рук для плуга і для рушниці. Мати богато дітей можливо якнайбільше дітей, це справжня заслуга для батьківщини! Чи можуть панове Лежен і Ді Шеляр похвалитися такими заслугами? Ні! Перший має одну дочку, другий ніщо... Горожани! Тут, у тій кімнаті бачу я, щоправда вбогого, але тим чеснішого чоловіка, що має осьмеро дітей, в цьому сім синів... Не маю нікого иншого на думці, як громадянина Кіре. Виберім його! Віддаймо на нього наші голоси, бо він доказав цього, що лише мало людей у републиці в силі доказати!"

Серед виборців запанувало невисказане одушевлення. Імя Кіре написали на офіціяльній виборчій лісті. Слідуючої неділі відбулися вибори. Посадник Лежен одержав кількасот голосів більше як Кіре. Барон Ді Шеляр був третій, але що він за ніщо в світі не допустив би був до побіди свого політичного смертельного ворога, при тісніших виборах віддав голоси своєї партії на Кіре.

І вибрано Кіре. Посадник, що правда, здержав йому дотеперішню підмогу, але Кіре не журився тепер тим ні трішки. Він думав над важніщими справами: над здобуттям місця в парляменті. Довший час не виходив ані на крок із свого мешкання і ніде не бачили його. Як вкінці пійшов у місто, то вперше відвідав мадам Трішо.

— Що, вже знову?

— Покищо ще ні, але незабаром. Я зробив усе, що в моїх силах. Тепер можете бути приготовані на четверо...

— Що? Пощо вам потребуєте нараз аж четверо??

— Пощо? Тоді буду депутованим а вкінці міністром...

З французького переклав

Ем. Л-ий.

ВОРОБЧИКИ І КУРОЧКА.

Раз два воробчики знайшли пшениці зеренце
І кождий з них хотів його спожити,
Тому зачали сперечатися за це,
А далі й битися. Один сердитий,
А другий також лютий.
„Пшеничку перший я знайшов,
Тому моєю мусить бути", —
Так перший каже. Другий знов
На се: „Неправда, перший я
Знайшов її, длятого є вона моя."
І так сваряться між собою й бються,
Аж пірячка із порохом несуться.
. . . .
А курочка стоїть собі
Та приглядається борбі,
А далі так їм каже:
„Мій суд всю правду вам покаже,
Я вас розсуджу нині;
Ти стань, воробчику, осьтут, а ти від нього кроків пять,
Яж стану поміж вами в середині."
Послухали воробчики. Спокійно вже стоять
І ждуть на суд.
А курочка за труд
Тоді зеренце гарно зїла
І сміючись з воробчиків на курник злетіла.
І так їм сказала: „Так то все буває, —
Де два сваряться, там третий користає."

П. Ш.

ВЯЧЕСЛАВ БУДЗИНОВСЬКИЙ.

НЕ НА МЕНЕ ШИТИЙ.

Оповідання з початку 16-сотих років.

(Продовження)

(2)

— Чи війна скінчилася? — Луців спитав їх.

— Мабуть. Сеї ночи наші, як вдерлися до польського табору, вирізали таку силу Ляхів, що їх отамани спокірніли. Коли ще на наших окопах заграли їх власні гармати, їх гетьман прислав послів з просьбою щоби миритися. Ось саме тепер наша старшина добиває з ними торгу.

— Чи не ліпше булоби вирізати їх до решти? — замітив Анрдій.

— Та можнаби... ось як оноді біля Баришполя, де наші наскочили на три тисячі Ляхів. В живих лишилося тілько двацять і пять Ляхів.

— То чомуж тут не зробили так, але йдуть на угоду, котрої Ляхи безпечно не додержать?

— Старшина каже, що не в тім діло, щоби добити одно польське військо, але в тім, щоби від Поляків виторгувати користну для козаків угоду. Як побємо одно ляцьке військо, не зробивши угоди, то приде друге і кроваву роботу зачинай наново... а щасте, котре сим разом було з нами, готово обернутися. Тепер затрівожені Ляхи дають помилуване для всіх, що проти Польщі збунтувалися, позволяють вписатися до реєстру всім непослушним, реєстер підносять з шести до вісім тисячок, але не жадають списаня того реєстру. Для нас Запорожців найважнійше се, що Ляхи вже не говорять про висилку на Запороже реєстровців, ані про спалене наших човнів. Таки зараз, як лиш вернемо на Запороже, підемо на море. Тарасова ніч дала нам богато... Се завдяки чуємо жмінці якихсь запорожців очай духів, що в ночи вирізали третину польського табору і забрали польські гармати.

— Поможіть мені поховати мого товариша Микитича, — Луців перебив оповідань. — Се один з тих очай духів, але беручи польську гармату дістав обухом по голові.

— Микитич? То може сей, що лежить біля тебе? Про него говорять тепер в цілім нашім таборі. Кажуть, що то він ввів Запорожців в ляцький табор і уможливив нам справити Тарасову ніч. Такого справді треба гідно поховати... Гей, хлопці, до роботи!

За хвилину над Микитичем виросла висока могила. На ній станув хрест із дишлів потрощених гарматами лядських возів. Андрій, Луців і Марко вернули до козачого табору. На побоєвище вироїлося козацтво ховати побитих, забрати ранених товаришів, визбирати і спрятати всьо, що для кого мало яку вартість. А було там що збирати, бо польський шляхтич все їхав на війну, неначе той вірменський купець на торг з возами навантаженими всяким дорогоцінним добром.

По підписаню угоди з польським гетьманом Конецьпольським, Запорожці відстали від реєстровців і вернули на Запороже, звідки загадали таки зараз пустилися чайками на море, в гостину до Турка. Луців, Андрій і Марко лишилися ще на часок в Переяславі. Вони морських походів не любили, їх промислом було мисливство. В Переяславі лишилися ще й тому, бо Луців загадав на які три, чотири місяці відстати від своїх товаришів.

— Ви оба — сказав до хлопців — вернете на Запороже. По трех, чотирех місяцях навідайтеся до січи і питайте за мною. Як до чотирех місяців не верну, то помоліться за мою душу. Гадаєте, що до тої пори будете оба в купі...

Марко спаленів.

— Не знаю, — видістав несміло, — чи Андрей схоче зі мною туди, куди мені дорога?

— Кудиж ти хочеш? — спитав Андрей.

— Мені дорога аж під самі татарські кочовища за Дніпром над Канкою.

— Близше мало зьвіра? — спитав Луців.

— Я на бобри, — Марко відповів, спустивши очи.

— І на бобри не треба так далеко... Мабуть бобрів там цілком нема. Я ще не чув, щоби хтось туди ходив на бобри... Ти щось крутиш.

— Щоби не збрехати, я хочу відвідати одного старого Турка, чи потурнака, Бог знає, якого він роду. Обіцяв продати мені свою рушницю. Рушниця така, якої на цілім Запорожу ніхто немає, але й не бачив.

— Як рушниця справді така славна, то не шкода і на кінець світа потрудитися.

— Я не радо розставсьби з Андрієм, але не знаю, чи він схоче так далеко?

— Чи мене приковує що до одного місця? — перебив Андрій. Може маю хутір, жінку, діти? Іду з тобою.

— Не питаючи моєї згоди? — спитав Луців. — Я не думаю ще тепер водити тебе на мотузку, бо ти вже не дитина. Але все таки тобі ялося, бодай так, спитати, що я на те. Ти знаєш, що я тобі був за батька і то не согірщого... я і, царство йому небесне, Іван Микитич. Ми тебе виняньчили.

— Вибачте, батьку, я не так думав... Я лиш хотів сказати, що такої дороги не боюся, ані маю иншу на меті.

— Я собі міркую, що добре зробиш, як підеш з Марком і будеш з ним в купі аж до мого повороту з далекої дороги. Ще нема року, як ми зійшлися з ним, в перве бачучи його. Спанібраталися перед самим походом на Ляхів. Але вже сей короткий час позволив мені добре пізнати його. Він для тебе гідний товариш. Як маеш охоту, то йди з ним до того Турка, чи кого там. Тілько, хлопці, не затріть тропи за собою. Ти, Андрію, ще не знаєш, що ти втратив через те, що один, твого роду не лишив своєї тропи, чи може, я й Микитич не вміли його тропи знайти. Мандруйте так, щоби я знайшов вас.

— Як по трех місяцях не знайдете нас в Січи, — сказав Марко, — то там будуть такі що вас справлять до нас. Того Турка знає неодин Січовик.

— Як я сказав, — Луців доповів, — до Січи верну за три, чотири місяці. Якби я до тої пори не вернув, ти Андрею питай за мною ще які два місяці. Колиж і за пять, шість місяців, рахуючи від нині, не покажуся в Січи і не дам про себе знати, то се буде знак, що я сим світом вже розстався. Тоді ти, Андрею, іди до Бідолахи, ти знаєш його, і скажи йому, щоби тобі дав ту коробку, яку в него ми оба спрятали... себто я і покійний Микитич. Ключик від коробки в мене на шиї. Отже, як не верну, ти не будеш мати ключика і не відчиниш коробки. Розбий її, бо у ній твоя тайна. До шести місяців, рахуючи від нині, коробки не бери і про неї Бідоласі не згадуй нічого... Начеб не знав, що така коробка є.

Луців роздобув грамоти переяславського міщанина, купив міщанський одяг і як купець з Переяслава поїхав на Львів і дальше, будьтоби посередничити між кримськими купцями і галицькими покупцями. Андрій і Марко пристали до одної з послідних запорожських ватаг, що вертали на Низ. Троха Дніпром, троха суходолом дібралися аж до Січи. Коло самого города Січи відстали від ватаги, щоби пуститися в дальшу дорогу ід Сходови.

— Чи знаєш, до якого шинку Луців заходить, як прийде до Січи? — спитав Марко.

— Знаю, бо й я, бувало, приходив з ним і з покійним Микитичем до Січи. Не доходячи до самого города, на підгородю є несогірша гостинниця Семена Бідолахи. Того самого, до котрого я маю зголоситися по якусь коробку, колиби Луців де занапастився. Як Луців верне, то безпечно зайде до Бідолахи, і буде за нами питати.

— Та зайдім до него. Треба йому розказати, де і як Луців може знайти нас, наколиб вернув, а нас тут ще не було. Бо ми в того Турка може застрягнемо на довший час.

Андрій завів товариша до того Бідолахи. Шинок битком набитий. Козаки пють, співають, вигукують. Пропивають добичу, яку дала їм Тарасова ніч. Також пють на запас, бо за пару днів морський похід, а в морськім поході не вільно пити. Бідолаха заздрів Андрія.

— І Андрій тут! — крикнув. — Ти сам, без твоїх старих? Микитич і Луців уже забули за мене?... Чи ти може цілком відстав від твоїх опікунів.

— Не я відстав. Один Микитич відстав від мене... на віки, царство йому небесне.

— Що йому було?

— Під Переяславом у Тарасову ніч повів нас на ляцькі гармати і дістав обухом по голові. Обух був твердший, ніж козача голова. До рана помер.

— А Луців пішов кудись і верне аж за три, чотири місяці. Куди повівся, не скажу, бо й він не сказав. Як верне, прийде сюди, питати за нами. Як нас тут ще не буде, то, будьте ласка, перекажіть йому, що ми дожидаємо його... та ба!... я й сам ще не знаю, де... У якогось Турка... Скажи Марку, бо то ти ведеш мене.

— Скажіть Луцеви, — промовив Марко, — що ми у Турка Болюбаша. Щоби до него дібратися, треба зразу...

— Не розказуй, — перебив Бідолаха, — бо я знаю. Знаю його самого, знаю й дорогу до него. Я був у него, він був у мене... З якою ви орудкою до него, ви оба, як вільно спитати?

Бідолаха підсміхаючися глядів з підолбя на Марка. Сей спаленів.

— У него така рушниця, якої я ще не бачив... і ви бачили. Показав охоту продати, бо сам уже не полює і потерпає, що така цінна зброя заржавіє. Дякуючи розгромови Ляхів, кождий Запорожець добре обловився. І я придбав дещо. Хочу рушницю купити.

— Коли ти тілько по рушницю, то чого ведеш до него свого товариша? — спитав Бідолаха. — Хиба Турок має на продаж ах дві рушниці?

— Не скажу, — Марко відповів. — У него буде мабуть більше всякої зайвої зброї. Кажуть, що він був баша в службі султана. Аж коли в одній війні нога йому поховзался, він відстав від Турків і поселився на постійний прожиток на татарсько-запорожській промежині.

— На продаж Турок має мабуть лиш ту одну рушницю... Але дівки має дві... Може ти тому не йдеш сам, а ведеш ще й товариша? — Бідолаха бовтнув будьтоби від нехочу. — Міркую, що гідному козакови він дасть рушницю за дурно, але тільки як придачу до дівки... Лиш чи не даремний твій труд? — Бідолаха додав, позираючи на Марка з підолбя. — Сумніваюся, чи баша дасть доньку бідному, козакови... Хиба, що Тарасова ніч зробила тебе великим богачем... Ти добре обловився?

Маркови ся розмова була не по нутру.

— Ви розбалакалися — промовив, — а ми оба вмліваємо. Дайте щось на зуб і поставте щось таке, чимби мож було прополокати висохле горло.

— Вибачайте! Я справді забув, що ви здорожені і до мене зайшли не на пусту балачку, але щоби наїстися і напитися. Зараз пришлю, що треба.

Бідолаха відійшов. Марко і Андрій сіли за столом в самім кутку шинку. По хвилині прийшов помічник ґазди і поставив на столі мясо, хліб і мід.

— Що то за біда. Той Турок, до котрого мене ведеш? — спитав Андрій, коли помічник відійшов.

— Турок, чи Потушак, не скажу. Імя в него турецьке і турецький його одяг. З Татарами і Турками говорить по турецьки, але з нашими по нашому. Таксамо з жінкою і дітьми.

— Бідолаха верз щось про його доньки... Як то може бути, щоби з нашої віри міг бачити гарем турка, ще й сватався до його доньок?

— Гарем того турка не такий, як у Турка. Він своєї жінки ні доньки не відгородив від світа. Його жінка християнка і донькам дав волю лишитися при вірі жінки. Кажуть, що його жінка його воєнна бранка, що самохіть стала його жінкою, але під умовою, що він її лишить при вірі її батьків і діти позволить воховати в тій вірі. Вона й до нині не вміє говорити по турецьки ні по татарськи. Дівчата говорять по татарськи, але тільки з Татарами. З мамою і батьком, як я вже згадував, говорять по українськи.

(Дальше буде).